

*XXXI INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
“MODERN TECHNOLOGIES, EDUCATION AND PROFESSIONAL PRACTICE IN GEODESY AND RELATED FIELDS”
Sofia, 03 –05 November 2021*

*XXXI МЕЖДУНАРОДЕН СИМПОЗИУМ
“СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ, ОБРАЗОВАНИЕТО И ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПРАКТИКА В ГЕОДЕЗИЯТА И СВЪРЗАНИТЕ С НЕЯ ОБЛАСТИ”
София, 03 – 05 ноември 2021 г.*

**ASTRONOMIC, GEODETIC AND TEACHING ACTIVITIES OF
GENERAL IVAN VALKOV (1875 – 1962)**

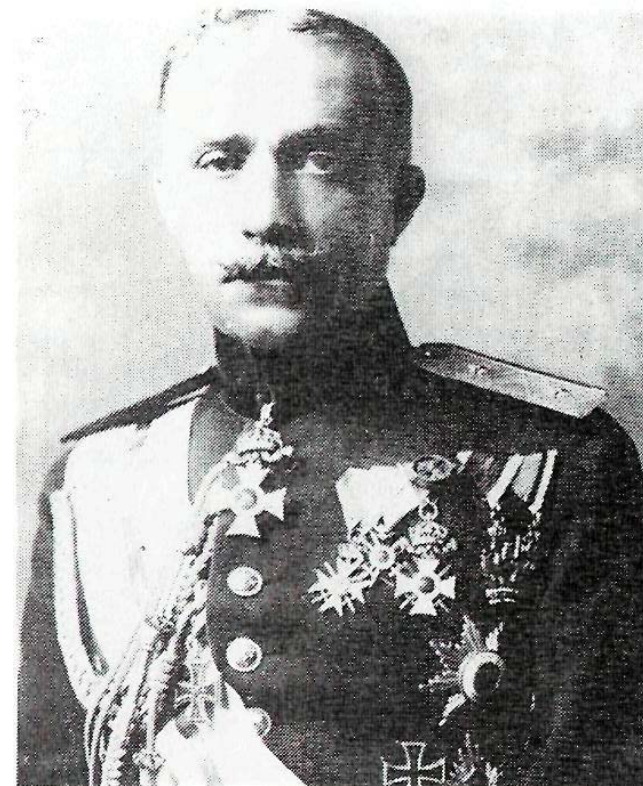
**АСТРОНОМО-ГЕОДЕЗИЧЕСКАТА И ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА
ДЕЙНОСТ НА ГЕНЕРАЛ ИВАН ВЪЛКОВ (1875 – 1962)**

***VENETA KOTSEVA
ВЕНЕТА КОЦЕВА***

УВОД

„Крайно време е да се проведе истински исторически разговор за живота и делото на генерал Иван Вълков, истината не е нито само черна, нито само бяла. Новите поколения трябва да знаят фактите, а не идеологемите. Не го ли сторим ще продължим да се замеряме с неверни или силно преувеличени цифри на избити сънародници.“ Това е написано от историка д-р Чавдар Ангелов, директор на Националния парк-музей (НПМ) „Шипка“, в увода на монографията му „Тайният“: Иван Вълков като офицер, конспиратор, държавник, дипломат“ [1].

Генералът от пехотата проф. инж.
Иван Вълков (1875-1962 г.) [5]

МОНОГРАФИЯ

Монографията е първото сериозно научно изследване за живота и дейността на ген. Иван Вълков. Монографията разкрива малко познати факти от живота на генерала. Думата „Тайният“ в заглавието е името на досието с активната разработка за Иван Вълков от агентите на Държавна сигурност (ДС), наречен така заради изключителната му дискретност.

Корица на монографията „Тайният“: Иван Вълков като офицер, конспиратор, държавник, дипломат“ от Чавдар Ангелов [1]

ВОЕНЕН ИНЖЕНЕР И ТОПОГРАФ

Името на генерал Иван Вълков най-често се свързва с политическия живот и военната история на България от 1919 г. до 1934 г. Малко известно е, че преди да бъде произведен в най-високо офицерски звание „генерал от пехотата“ през 1928 г. и преди да бъде назначен за министър на войната в 4 последователни правителства на Царство България, Иван Вълков е бил военен инженер и високообразован топограф; единственият за времето си военен специалист по геодезия с опит и по хидрография; астроном-наблюдател, учил у нас и в Русия; единственият българин, завършил две военни академии, работил отначало в Русия и Финландия, а след това в България. Иван Вълков е основателят на Географския институт при Щаба на армията в Царство България от 25.08.1919 г. Той е първият му директор при щатен състав от двама души: той и още един служител.

КОЙ Е ИВАН ВЪЛКОВ?

Според служебната биографична справка на Централния военен архив (ЦВА) [5] в гр. Велико Търново – цитирам при запазен правопис:

„Генерал Иван Вълков е роден на 06.01.1976 г. в гр. Казанлък; женен с едно дете; подпоручик от 01.01.1896 г.; преминал през всички чинове на военната йерархия, за да достигне до генерал от пехотата на 15.05.1928 г. Служил в 6-ти артелерийски полк; Военното училище в София; началник на II-ра армия; командир на 14-ти пехотен полк; началник-щаб на 7-ма пехотна дивизия; Военната академия – професор (1919 г.); Географски институт при Министерството на войната от 25.08.1919 г. Награден е с Орден за заслуга – 1910 г.; Военен орден „За храброст“ –IV ст.- 2 кл.-1913 г.; „Свети Александър“–IV ст.-1 кл.– 1917 г.; Кръст за храброст – 1917 г. за 20 години прослужено време. Участвал в Балканските войни 1912-1913 г. и в Първата световна война.”

ОБРАЗОВАНИЕ У НАС И В РУСИЯ

Завършил е четвърти по успех Военното на Негово величество (Н.В.) училище в София с чин подпоручик от артилерията на 01.01.1896 г.

След спечелен конкурс към Министерството на войната през 1900 г., Иван Вълков заминава да следва Военна академия в Русия. През 1904 г. завършва с отличен успех Михайловската артилерийска академия в Санкт Петербург. *(Между 1914 и 1924 г. Санкт Петербург носи името Петроград, от 1924 до 1991 г. – Ленинград, от 1991 г. досега – Санкт Петербург.)*

По препоръка на руското Военно министерство Иван Вълков записва и учи и в Николаевската генералщабна академия, където специализира геодезия, астрономия и картография. В Русия той прекарва дълги години и работи като военен геодезист, астроном и хидрограф, вписан в документите и личните му отчети там под името “Иван Васильевич Волков” – отначало в Артилерийската академия и Геодезическото отделение, а след това и в Пулковската астрономическа обсерватория до 1911 г., когато се завръща в България.

ОБРАЗОВАНИЕ У НАС И В РУСИЯ

Неговото име фигурира в различни материали на Пулковската астрономическа обсерватория, част от които са следните:

- Кратки бележки за занятията на военните геодезисти, в т.ч. и на „Волков” и в отчетите на обсерваторията;
- Подробности за подготовката и провеждането на геодезическите работи на Оландските острови (*това е архипелаг от 60 обитаеми и повече от 6000 необитаеми острови, до 1918 г. е част от Руската империя, а след 1918 г. е част от Финландия*), в които дейности е взел участие и „Иван Василиевич Волков”, при това не сам, а със съпругата си. Тук има различие в презимето на Иван Вълков с това, което е дадено в [2];

ОБРАЗОВАНИЕ У НАС И В РУСИЯ

Неговото име фигурира още:

- В архива на проф. Ф. Витрам – ръководител на финландските астрономо-геодезически експедиции;
- Професионален отчет на Вълков за работата му на Аландските острови, публикуван в „Записки по гидрографии”, выпуск XXXI, 1909 г., стр. 125-209, с фотографии [3]. Тук също се намира и отчетът на неговия руски колега Максимович.

ПРОФЕСОР ПО ВОЕННА ТОПОГРАФИЯ ПРОФЕСОР ПО КАДАСТЪР И КОМАСАЦИЯ

Иван Вълков е професор по „Военна топография“ във Военното училище в София, професор по „Кадастър и комасация“ в Софийския университет и автор на учебници и научни трудове в областта на военната топография и военната история

След завършването на академията се завръща в България. На 18.05.1911 г. е произведен в чин майор.

При мобилизацията за Балканската война майор Вълков е зачислен в щаба на Втора армия и участва в обсадата на Одрин като началник-щаб на Източния сектор. След това веднага става преподавател по „Военна топография“ във Военното на Н.В. училище в София, прераснало през 1924 г. във Военна академия.

АВТОР НА УЧЕБНИЦИ И НАУЧНИ ТРУДОВЕ

Още през 1911 г. той написва и издава първият български учебник по “Военна топография” у нас. Този труд е с обем от 243 стр., 100 чертежи в текста, задачи и 13 приложения. Структуриран е в 6 части:

1. Планиметрия и алтиметрия;
2. Военно значение на местните предмети и видоизмененията на терена;
3. Снимка на местността;
4. Военни карти;
5. Окомерна снимка;
6. Рекогносцировка и оценка на местността.

Майор Иван Вълков (най-вляво) до генерал-майор Георги Вазов. В средата е пленният Шукри паша. Албум на чеха Владимир Сис [7]

АВТОР НА ВОЕННИ И ТОПОГРАФСКИ ТРУДОВЕ

Иван Вълков е автор на военни и топографски трудове:

1. Военно-исторически бележки, 1911 г.;
2. Източният сектор при блокадата и атаката на Одринската крепост 1912-1913 г., 1913 г.;
3. Военна топография: I. Изобразяване на местността и четене на картите. II. Бърза снимка. III. Военно значение, разузнаване и оценка на местността. (Ръководство за съкратен курс на Военното на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО училище и за Школата за запасни подпоручици), 1917 г.

АВТОР НА ВОЕННИ И ТОПОГРАФСКИ ТРУДОВЕ

Корицата на студията „Източният сектор при блокадата и атаката на Одринската крепост 1912-1913 г.“, издание 1913 г. [7] (в ляво)

Корицата на учебника „Военна топография: I. Изобразяване на местността и четене на картите. II. Бърза снимка. III. Военно значение, разузнаване и оценка на местността. (Руководство за съкратен курс на Военното на НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО училище и за Школата за запасни подпоручици)“, София, Печатница „Военен журнал“, 1917 г. [7] (в дясно)

ОСНОВАТЕЛ И ДИРЕКТОР НА ГЕОГРАФИЧЕСКИ ИНСТИТУТ ПРИ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВОЙНАТА

На 25.08.1919 г. полк. Иван Вълков е назначен за „Главен директор“ на новосформирания Географически институт при Министерството на войната [2], който ръководи успешно до 1923 г. През 1923 г. излиза първият по рода си и по ред Годишник на Географическия институт за 1922 г. [6], чието издаване продължава до 1945 г. и отразява дейностите на Института по изграждането и поддържането на Държавната триангулациона мрежа, Държавната нивелациона мрежа, хидрографските дейности в Българското Черноморие и Беломорието и други геодезически, картографски, хидрографски, гравиметрични дейности.

Важно е да се отбележи, че Годишникът [6] на Географския институт излиза на български и на френски език. В него за пръв път се дава описание на историята, структурата, поименния състав и дейността на институцията.

ОСНОВАТЕЛ И ДИРЕКТОР НА ГЕОГРАФИЧЕСКИ ИНСТИТУТ ПРИ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВОЙНАТА

За периода 1920-1932 г. се извършва проектиране, разузнаване, стабилизирансигнализиране, измерване и изравнение на Главната триангулация на България.

Построени са и са измерени 4-те бази. От 1920 г. започва измерването на Главната нивелация на страната, като същевременно са изградени и пуснати в експлоатация двата погела във Варна и Бургас [15].

Сградата на някогашния Географски институт при Министерството на войната на бул. „Руски“ в София, до Централния военен клуб [15, 16, 18]

МИНИСТЪР НА ВОЙНАТА И ДИПЛОМАТ В ИТАЛИЯ

Той е един от основателите на Военния съюз през 1919 г. и негов председател от 1920 г. до 1928 г.

След преврата на 09.06.1923 г. Иван Вълков става военен министър и е произведен в генерал-майор. Член е на т.нар. „Конвент“, неофициално наименование на ръководството на Военния съюз, който има голяма роля в управлението на страната от първото правителство на Демократическия сговор.

По време на атентата в църквата „Света Неделя“ в София на 16.04.1925 г. той е тежко ранен в главата и едва остава жив [7].

МИНИСТЪР НА ВОЙНАТА И ДИПЛОМАТ В ИТАЛИЯ

През октомври 1925 г., при нахлуването на гръцките войски в района на Петрич (т.нар. “Петрички инцидент”), ген. Вълков, като министър на войната, предприема не военни, а дипломатически действия за възстановяване на статуквото [1,7,9]. Той издава заповед да не се отговаря на гръцкия огън и сезира Съвета на тогавашната Организация на народите с искане за бърза намеса с цел спиране на гръцката агресия. В резултат Гърция е призната за виновна и е задължена да се изтегли незабавно, като заплати обезщетение на България за жертвите и нанесените разрушения. Това е един от безспорните успехи на българската дипломация в най-новата ни история.

Членовете на международната анкета от Обществото на народите в България, които на място проучват изстъпленията на гръцките войски

МИНИСТЪР НА ВОЙНАТА И ДИПЛОМАТ В ИТАЛИЯ

Награден е с многобройни наши и чуждестранни ордени и отличия:

- Орден „За военна заслуга“ I и II степен през 1910 г.;
- Военен орден „За храброст“ II степен, 2-ри клас и IV степен, 2-ри клас през 1913 г.;
- Орден „Свети Александър“ – III степен и IV степен с мечове по средата, I степен без мечове през 1917 г.;
- Кръст за храброст за 20 години прослужено време - през 1917 г.;
- Руски орден „Свети Станислав“ III степен;
- Германски орден „Железен кръст“ I и II степен;
- Австро-унгарски орден „Желязна корона“ III степен;
- Австро-унгарски орден „Кръст за военни заслуги“ III степен;
- Турски орден „Железен полумесец“.

От януари 1929 г. Иван Вълков е назначен за „Пълномощен министър“ в Италия и остава на този пост до 1934 г.

ЖИВОТЪТ НА ГЕН. ИВАН ВЪЛКОВ ОТ 1934 Г. ДО 1962 Г.

След 1934 г., когато е на 59 години, Иван Вълков се пенсионира и се оттегля от обществения живот. Живее в родния Казанлък и в Стара Загора.

Атанас Гърков още през 1977 г. в книгата си [9] пише: „Пред съда (инсценираният процес по дело 79/53 през 1954 г. генерал Вълков се държи достойно, както подобава на истински патриот.

На отправените му обвинения за политическите убийства и масовите разстрели генералът моли: „Покажете ми поне един документ – заповед, секретно писмо, нареждане, в което да заповядвам да разстрелват хора.“ Това е негова ежедневна молба до съда...”

ЖИВОТЪТ НА ГЕН. ИВАН ВЪЛКОВ ОТ 1934 Г. ДО 1962 Г.

В спомените на колегите си от онова време Иван Вълков е описан като човек, който има склонност да изчаква, да преценява внимателно, поради което и рядко да губи. Някои са го намирали дори за муден, но пък и за упорит, амбициозен, с желание да блесне като военен началник.

Други са го считали за кротък, вежлив и необичащ да се показва. Не е обичал да се занимава с политика и да членува в партии и против волята си е трябвало да се намеси в политическия живот на България. Бил е личен приятел на Н. В. Цар Борис III, който няколко пъти осуетява опитите за изваждането му от състава на правителствата.

ЖИВОТЪТ НА ГЕН. ИВАН ВЪЛКОВ ОТ 1934 Г. ДО 1962 Г.

Обобщено може да се каже, че жизненият път на ген. Вълков е показателен пример за това как един умен висш офицер, високообразован топограф, политик и дипломат може да бъде унижен до затворник, осъден без всякакви писмени и други доказателства, само по донос, постъпил срещу него през 1946 г.

След 1946 г. Вълков е бил многократно арестуван и интерниран в различни концлагери у нас, т.нар. Трудово-възпитателни общежития (ТВО) в с. Поручик Геновоили (Заград), с. Ножарево и гр. Белене, общо 7 години - от 1946 г. до 1953 г., когато вече е бил 75-годишен и се е налагало да строи една от Дунавските диги.

ЖИВОТЪТ НА ГЕН. ИВАН ВЪЛКОВ ОТ 1934 Г. ДО 1962 Г.

През 1953 г. е следствен и приведен в Софийския затвор, а през 1954 г. е осъден на смърт чрез разстрел заради априлските събития през 1925 г. По-късно Президиумът на Народното събрание отменя смъртната му присъда поради липса на доказателства и заради напредналата му възраст и я заменя с 20 години затвор, прекарани в затворите в Пазарджик и Стара Загора.

Иван Вълков умира на 20.04.1962 г. в затвора в Стара Загора.

БЛАГОДАРНОСТИ

Бих искала да благодаря на чл.-кор. проф. д-р инж. Георги Милев

за идеята му да подготвя този доклад за ген. Иван Вълков, познавайки предишни мои работи за него като учен и преподавател по геодезически дисциплини, публикувани от 1995 г. до 2015 г. [14,15,16,18], както и след прочита на статията „Генерал Вълков – от герой до престъпник“, публикувана от Стоян Праматаров във в. „Стандарт“ от 08.10.2021 г. на стр. 20 и 21.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ангелов, Ч. „Тайният“: Иван Вълков като офицер, конспиратор, държавник, дипломат“, Велико Търново, изд. Фабер, 2020, стр. 312.
2. Българските политически водители 1879-1944, изд. Хераклит, 1944.
3. Волков, И. В. Профессиональный отчет о работе на Аландских островах. Записки по гидрографии, вып. XXXI, сс. 125-209, 1909.
4. Вълков, Иван. Военна топография. Курс на Военното на Негово Величество училище. София, 1911.
5. Генерал Иван Вълков – биографични данни, Централен военен архив, гр. Велико Търново, 31.12.1994 г.
6. Годишник на Географическия институт за 1922 г., София, 1923.
7. Гочев, Я. Генералът от пехотата Иван Вълков, https://sitebulgarizaedno.com/index.php?option=com_content&view=article&id=646:iv&catid=29:2010-04-24-09-14-13&Itemid=61.
8. Груев, Ст. Корона от тръни. Изд. Български писател. Списание „Летописи“, София, 1991.
9. Гърков, Ат. Генералът от пехотата, 1977.
10. Иван Вълков Вълков, Сведение на Музея на ВТС, гр. Троян, 1994.

ЛИТЕРАТУРА

11. Йовков, Ив. Хроника на едно царуване (1918-1930 г.), I част. Изд. на Отечествения фронт, София, 1989.
12. Йовков, Ив. Хроника на едно царуване (1931-1943 г.), II част. Университетско изд. „Кл. Охридски“, София, 1991.
13. Капцюг, В. Б. Частни съобщения, Русия, Санкт-Петербург, Пулково, 05.10.1993 г. и 21.05.1994.
14. Коцева, В. Астрономогеодезическата и преподавателската дейност на Иван Вълков (1875-1962 г.), София, сп. Геодезия, картография, земеустройство, бр. 1, 1995, стр. 38-40.
15. Коцева, В. Студия за живота и творчеството на видните български учени геодезисти и геофизици, работили в Географския институт на България, 120 години Военногеографска служба, София, 2011, стр.81.
16. Коцева, В. Етюди по история на геодезията и картографията в България, София, Военногеографска служба, 2013, стр. 326, ISBN 978-954-332-105-6.
17. Фол, Ал., В. Гюзелев, Н. Генчев, К. Косев, И. Димитров, А. Пантев, М. Лалков, К. Петров, Л. Огнянов. Кратка история на България, Изд. „Наука и изкуство“, София, 1983.
18. Kotseva, V. Studies on History of Geodesy and Cartography in Bulgaria, Sofia, Military Geographic Service, 2015, pp. 304; ISBN 978-954-332-130-8.
19. [https://bg.wikipedia.org/wiki/ Иван Вълков.](https://bg.wikipedia.org/wiki/Иван_Вълков)

Благодаря за вниманието!

ДОЦ. Д-Р ИНЖ. ВЕНЕТА КОЦЕВА
e-mail: v_kotseva@abv.bg